

# **Digitales Brandenburg**

hosted by **Universitätsbibliothek Potsdam**

## **Sifre Kodesh**

‘im targumim u-ve’urim mi-meḥabrim shonim

Sefer Yirmeyah

**Landau, Moses I. Landau, Moses I.**

**Prag, 596 [1835 oder 1836]**

ה הימרי

**urn:nbn:de:kobv:517-vlib-9113**

בְּדַעְגָּבִים נִפְשָׁךְ יִבְקֶשׁוּ: (לא) כִּי  
קוֹל כְּחוֹלָה שְׁמַעְתִּי צָרָה  
כַּמְבְּכִירָה קוֹל בַּת־צִיּוֹן תְּתִיפֶנָּה  
תִּפְרָשׁ כַּפִּיהָ אֲוִי־נָא לִי כִי־עִיפָה  
נַפְשִׁי לְהִרְגִים:

פֿערגעכענס , דינע פֿרייער  
זינד דינער איבערדריסג ,  
אינד פֿערלאַנגען דיין לעבען  
גור . (לא) וואָס האַרע איך ?  
אינע שטיממע וויא פֿאָן איי  
נער קרייסענדען , איין אַנגסט  
געשרייא , אַלס וואַרע זיא אין  
דער ערשטען קינדעסנאַטה  
עס איזט דאָ ווינזעלן דער  
טאַכטער ציון'ס ; זיא שטאַהנט  
דיא הענדע רינגענד : וועהע  
מיר ! מיין לעבען ערליענט דען  
ווירגען .

ה (א) שוֹטְטוּ בְּחוּצוֹת יְרוּשָׁלַם  
וּרְאוּ־נָא וְדַעוּ וּבְקֶשׁוּ  
בְּרַחוּבוֹתֶיהָ אִם־תִּמְצְאוּ אִישׁ

ה (א) דורכשטרייפֿט דיא  
שטראַססען ירושלים'ס ,

אם

זעהט אייך אום , פֿאַרשעט נאָך , זוכעט אויף איהרען מאַרקטפלעטצען , אָב איהר איי  
נען

ר ש י

עוננים . האַשקיס עם הנשים במיני יואף כמו ותעננה על פלגזיהם (יחזקאל כ"ג) : נפשך  
יבקשו . מבקשים להרגך : (לא) כמבכירה . באשה המנכרת תחלת לידתה : תתיפס . תיילל  
ותלעק גניחות קופלליינ"ט בלע"ז כמו ויפס חמס (תהלים כ"ז) ל' דיביר : אוי נא לי . כך אומרת :

ב א ו ר

(קָהָתָן) ובאשר יעשו קים ארובים ואחורים סניב העין נראה כאלו הרחיבו וקרעו אותן . עוגבי'  
עניו עגב הוא אהנה המלויה בתשוקה ובחשק לרוות למאון תאות המזגל , והרד"ק פי' ג"כ חושק'  
נפשך יבקשו , וכן אמר נפשך יבקשו , להתל בהם בלשון נופל על לשון ולומר מאסו כך עוגב'ך אשר  
ספטייע , וכן אמר נפשך יבקשו , להתל בהם בלשון נופל על לשון ולומר מאסו כך עוגב'ך אשר  
בקשו ותסלו כך — אבל להמיתך ולאנדך מן העולם , והכוונה באשר תכלית כל עוגב לענות  
ולטמא בן תכלית אהבתם מיד היה לאנד ולהרוג נפשך , כי כאשר יקום איש על רעהו ורלחו בן  
הדבר הזה , ומה מאד נעמו לפ"ו המליטה הנאה במקרא הקרוב לזה . (לא) כי קול כחולה  
שמעתי , זה חלקך מכל עמלך אשר נקשת להתיפה ויהי' סופך וגורלך כסוף כל נערה ונערה  
הכולכת אחרי עוגבה ותשתדל להיות רכויה לפניו ולישא חן בעיניו , ובאשר היא לועקת בעת  
לדתה כשיבאו עליה לזרים ותכלי לידה ואין לה מושיע , כי בועלה עזבה ומבקש במיתחה , בן  
חלעקי ותתיפמי וידיך על ראשך כי מאהביך והפכו לשונאיך . קול , מושך עצמה ואחרת עמה  
קול כחולה וגו' קול לרה וגו' . כמבכירה , היא האשה היולדת ראשונה כי חבליה קשים מחבלי  
אשה אחרת (רד"ק) , ואמר בכ"ף הדמיון כי לא יראה האשה בעיניו רק ישמע קולה וידמה בנפשו  
כאלו שומע קול כחולה או כמבכירה . החיפה , מענין ויפס לקול שהוא ענין הגיון מהלה  
ותהמה ותקונן על הרוגיה (רד"ק) , ומוסב לדעתי על אוי נא לי כי עיפה , ור"ל בפנישת כפיה  
תתיפס , אוי נא לי כי עיפה נפשי להורגים .

ה (א) שוֹטְטוּ בְּחוּצוֹת , פה מתחיל הסעיף השני מחלק הראשון בנבואה זאת והולך עד  
פרשת כה אמר ה' לנאות עולותיכם ספו על זנחיכם (להלן ז' כ"א) , ובו יוכיח  
הנביא ויעוררם על חטאם בין איש ובין רעהו כי אין אמת ומשפט בקרבם ומלאו בתוכם  
רשעים יסור כשך יקושים יגבבו וידלחו וישנעו לשקר ואח"כ יבואו ויעמדו לפני ד' בבית קדשו  
ויאמרו נללנו וכיולא בזה , ומגיד להם עונשם המיועד להם על עונתם כי רבו , ולכן יקרא  
בראש דבריו שוטטו בחלות ירושלים וראו את אשר יעשו ואמרו אם לא בלדק ובמשפט עשה  
ה' עמכם . אם חמצאו איש , ר"ל איש טוב וגדול במעשים , וכן והלא איש אמה , וכן תרגם

גען מאן פֿינדעט אָב אירגענד  
 יעמאנד איזט, דער רעכט  
 אייסאיכט אינד נאך דער  
 וואהרהייט פֿראַגט, אונד איד  
 ווילל איהר פֿערצייהען.  
 (ג) אונד שפרעכען זיא אויך:  
 „זא וואהר דער עוויגע לעכט“  
 וואהרליך זיא שווערען פֿאלש.  
 (ט) דוא אַ עוויגער! דעססען  
 בליק נור אויף וואהרהייט גע-  
 ריכטעט איזט, דוא שלעגסט  
 זיא, אונד זיא עמפֿינדען  
 עס ניכט, דוא ברינגסט ביז  
 צור פֿערטילונג זיא, אונד  
 דאך וואללען זיא צורעכטוויי-  
 זנג ניכט אַננעהמען, זיא  
 פֿעהראַרטען איהרע שטירנע  
 מעהר אַלס פֿעלוען, אונד  
 קעהרען פֿאָרזעטצליך ניכט  
 צוריק. (ד) צוואַר דאַכטע  
 איד, דיא געמיינען נור זינד  
 עס, דיא זאָ טהעריכט האַנ-  
 דעלן, ווילל זיא ניכט קעננען דען וועג דעס עוויגען, אונד דאָ רעכט איהרעס גאַט  
 טעם; (ה) צו דען גראַסען ווילל איד געהען, אונד מיט איהנען ווילל איד רעדען,  
 דיעזע קעננען יא דעס עוויגען וועג אונד דאָ רעכט איהרעס גאַטטעס; אַלליין אויך  
 זיא אַללעזאַממט האַטטען דאָ יאָך צערבראַכען אינד דיא כאַנדע צערריססען.  
 דאָ

אִם-יֵשׁ עֲשֵׂה מִשְׁפָּט מִבְּקֶשׁ  
 אַמוּנָה וְאַסְלַח לָהּ: (ג) וְאִם חַי-  
 יִהְיֶה יֹאמְרוּ לָכֵן לְשֹׁקֵר יִשָּׁבְעוּ:  
 (ג) יִהְיֶה עֵינֶיךָ הַרְּוֹא לְאַמוּנָה  
 הַכִּיתָה אֶתְּם וְלֹא-חָזְרוּ כְּלִיתֶם  
 מֵאֲנוּ קַחַת מוֹסֵר חֲזִקוּ פְּנֵיהֶם  
 מִסְּלַע מֵאֲנוּ לְשׁוֹב: (ד) וְאֲנִי  
 אֹמְרָתִי אֶךְ דְּלִים הֵם נוֹאֲלוּ כִּי  
 לֹא יָדְעוּ דָרֶךְ יְהוָה מִשְׁפָּט  
 אֱלֹהֵיהֶם: (ה) אֶלְכָּה-לִי אֶל-  
 הַגְּדֹלִים וְאֶדְבַּרְהָ אֹתָם כִּי הִמָּה  
 יָדְעוּ דָרֶךְ יְהוָה מִשְׁפָּט אֱלֹהֵיהֶם  
 אֶךְ הִמָּה יַחֲדוּ שִׁבְרוּ עוֹד נִתְקְוּ

מוסרוח

דען וועג דעס עוויגען, אונד דאָ רעכט איהרעס גאַט  
 טעם; (ה) צו דען גראַסען ווילל איד געהען, אונד מיט איהנען ווילל איד רעדען,  
 דיעזע קעננען יא דעס עוויגען וועג אונד דאָ רעכט איהרעס גאַטטעס; אַלליין אויך  
 זיא אַללעזאַממט האַטטען דאָ יאָך צערבראַכען אינד דיא כאַנדע צערריססען.  
 דאָ

ר ש י

ה (ג) ה' עיניך. הלא הם על בעלי אמונ' להטיב ולמה בנרו אלה נך ואין מבקשין אמונה:  
 הכיתה אותם. ולא נעשו חולים על המכה לשום אל לנס לשוב מרעתם: קחת. כמו  
 לקחת: (ד) ואני אמרתי. הנביא אומר נך אך דלים הם מחנמה אלו שאני מדבר עמהם: נואלו.  
 לשון טויל כתרומו אישכמו: (ה) אלכה לי חל הגדולים. הם ישמעו אך לא הועלתו וגם המה  
 יקו

ב א ו ר

הכאדי אם גבר דליה עובדין עבא (רד"ק), ולפ"ז תרגמתי. (ג) ה' עיניך הלא לאמונה, הכוונה  
 אזה ד' אשר עיניך רק לאמונה ולא תיקה את אשר ישא שמך לשוא אתה פקדת להם את  
 העון הזה ועשית כפי חוק משפטך ולדקותיך וישרת אותם כאשר יוסר האב את הבן, אבל  
 המה לא חלו ולא הרגישו ולא נתנו לנס על הדבר. כליותם, הנאחזים עד קרוב לכליה (רד"ק),  
 כי אין לומר כליותם ממש שהרי כמה פעמים נאמר להם וכלה לא תעשה, ויש הגדל בין לשון  
 א כלים ובין לשון אעשה כללה אתם כידוע למבין, וכן תרגמתי. (ה) אלכה לי, מלת  
 לי בא לחוק ולשנה המעשה מן המאשנה וכאשר תרגמתי. שברו, עול המורה והיראה-  
 נחין

מזִּסְרוֹת: (ו) עַל־כֵּן הִכָּם אֲרִיָּה  
 מֵיַעַר זָאֵב עֲרֻבוֹת יִשְׁדָּדֵם נִמְר  
 שִׁקְדַי עַל־עֲרִיָּהֶם כָּל־הַיּוֹצֵא  
 מֵהַנָּה יִטְרַף כִּי רַבּוּ פִּשְׁעֵיהֶם  
 עֲצִמּוּ מִשְׁבוֹתֵיהֶם: (ז) אִי לֹזֶאת  
 אֶסְלֹח־לָךְ בְּנִיךְ עֹזְבוֹנִי וַיִּשְׁבְּעוּ  
 בְּלֵא אֲדָהִים וַאֲשַׁבַּע אֹתָם  
 וַיִּנְאֲפוּ וּבִית זֹנָה יִתְגַּדְּדוּ:  
 (ח) סוֹסִים מְוֹזְנִים מְשֻׁבִּים הָיוּ אִישׁ  
 אֶל־אִשֶׁת רֵעֵהוּ יִצְהָלוּ: (ט) הָעַל־  
 אֱלֹה לֹזֶאת־אֶפְקֹד נֶאֱמַר־יְהוָה  
 וְאִם בְּגוֹי אֲשֶׁר־כָּזָה לֹא תִתְנַקֵּם

(ו) דארים ווירד דער לעווע  
 אויסדעם וואלדע זיא ווירגען,  
 דער אבענדוואלף זיא צערס  
 פליישען, דער פארדעל ווירד  
 לויערן פאר איהרען שמער.  
 טען, ווער פאן איהנען הינוים  
 זיך וואנט, ווירד צערריסען  
 ווערדען; דען אללצוגראס  
 איזט איהרער לאסטער מענגע,  
 צו מעכטיג איהר אכפאלל.  
 (ז) וויא קענטע דיעזעס איך  
 דיר פערציהען? דינע קינ  
 דער פערלאסטען מוך, שווע  
 רען ביא אונגאטערן, איך  
 גאב איהנען איבערפלוס,  
 טרייבען זיא עהעכרוך, אונד  
 דרינגען שארענווייזע אין  
 דיא הייזער דער אונצוכט.  
 (ח) דעס אנדערן מארגענס  
 שאן, זינד זיא וויעדער גיי.

ה' ירמיה  
 ה' ירמיה

לען ראסטען גלייך, אונד איין יעדער וויעהערט נאך דעם ווייבע וינעם נעכט.  
 סטען. (ט) דיעזעס וואללטע איך אונגעאנהדעט לאסטען? שפריכט דער עוויגע,  
 פאן איינעם פאלקע, וויא דיעזעס איזט, וואללטע מין שטראפגעריכט ניכט רא.

ר ש י

יחדו שברו עולו של הקב"ה מעליהם: (ו) אריה. מלכות בבל: זאב. מלכות מדי: נמר.  
 מלכות יון: יטרף. באדו: זאב ערבות. לשון ערנה וזוזה זאב המדבר: שוקד. ממהר ומנחם  
 חנרו עם לשון שמירה כמו לשקוד על דלתותי (משלי ח') וי"ח לשון אריבה: (ז) אי לזאת אסלת  
 לך. נתמיה שמת לזאת אסלת לך ומנחם פי' אי כמו אין: אשר בנך עזבוני. ואשביע אותם כל  
 טוב: יתגודדו. יתקבלו גדולי: (ח) סוסי' מיוזני' משכים היו. כסוסים אלו המיוזנים בקושי אכזר  
 חשמים בכל בקר היו משכימים לאור בקר בהשמה: יצהלו. לשון זה נופל על הסוסי' מקול

ב א ו ר

נחקו. מוסרות אהבה ואמה בנייהם. (י) זאב ערבות, נראה יותר פירש רד"ק פה ערבות  
 מלשון ערב וכן נמלא ג"ב בחכוק א' ח' ובלפניה ג' ג', וכן דרך הזאבים לנקש טרפם לעת  
 ערב. (ח) משכים חיו, שם הוא וכן בטל משכים הולך כלומר בהשמה (רד"ק), ואולי הוא  
 פעל סתמי או נסתר כאשר יאמר בלשון העמים עם טחגט וענינו קדימות הנקר, והדמיון  
 הקרוב לזה היא המלה בלשון רומי Incescit עם טחגט, עם ווירד אחרגען, ונהיותו באן  
 הניווי בהפעיל, יהי חרגומו זך בחזר דער אחרגען חנבריכט, ואנכי חרגמתי לפי כונת  
 שתיים, והשיעור כן הוא, בלילה יתגודדו בית זונה ומיד למחרתו מתא' יס ת'זה כסוסים מיוזנים  
 ויזהלו עוד איש על אשת רעהו. (ט) לא חתנקם בששי, ידוע כי כל שמות האברים הנשאלים  
 לשמו יחברך מורים על תארים רבים בו, ודברה תורה בלשון בני אדם למת השנה בלבט  
 מהם ומהותם, ונהיות הנפש מקור כל התפעלויות נאדם נשאל גם כן שם זה על תארי השם יחברך  
 הדומים להתפעלויות אלה והמה שמה ותונה רלון וכעם קנאה ותאוה וכיוצא בזה, ועיין במורה  
 נכונים ס"א טרק י"א ונסטר המלין להסנם בעוונותם בנאור מלת נפש, ולס"א חרגמתי פה

נַפְשֵׁי: (י) עֲלוּ בְּשָׂרוֹתֶיהָ וְשַׁחֲתוּ  
 וְכָלֵהְאֶת־תַּעֲשׂוּ הַסִּירוּ נְטִישׁוֹתֶיהָ  
 כִּי לֹא לַיהוָה הַמָּה: (יא) כִּי בָגוּד  
 בָּגְדוּ בִּי בֵּית יִשְׂרָאֵל וּבֵית יְהוּדָה  
 נֶאֱמַר יְהוָה: (יב) כְּתָשׁוּ בִיהוָה  
 וַיֹּאמְרוּ לֹא־הוּא וְלֹא־תְבוֹא  
 עֲלֵינוּ רָעָה וְתִרְבַּ וְרַעַב לֹא  
 נִרְאָה: (יג) וְהַנְּבִיאִים יְהִיוּ לְרוּחַ

כֵּן פֶּאֶרְדֶּרֶן? (י) בְּרַעֲבָעַט  
 אִיִּן אִין אִיהָרַע וּוּיִנְגַעֲפִילְדַע  
 אֹנְדַר צַעֲרִשְׁטֶעֲרַעַט זײַא, דָּאָךְ  
 זָאָלְלֶט אִיהָר זײַא נִיכְט גַּאנְץ  
 צױגְרױנְדֶּר רִיכְטֶען, נױר אִיהָ  
 רַע רָאָנְקֶען שְׂאָפֶעַט וּוְעַג,  
 דַּען, דִּיעֹזַע זִינְד נִיכְט דַּעס  
 עױגֶען. (יא) שְׂעַנְדְּלִיךְ פֶּעֲרֶ=  
 לִיעַס מִיךְ דָּאָז הױז יִשְׂרָאֵל  
 אֹנְדַר דָּאָז הױז יְהוּדָה, שְׂפִרִיכְט  
 דַּעַר עױגֶען. (יב) זײַא פֶּעֲרֶ  
 לִיגְנֶען דַּען עױגֶען אֹנְדַר זָאָ  
 גַּען, אִיִּן נִיכְטֶס אִיזְט עַר,

ניכטם בעזעם ווירד אונז טרעפֿען, וועדער שווערדט נאָך הונגער, ווערדען וויר  
 עמפֿינדען. (יג) אונד דיא פראפֿעטען ווערדען דאָן אלס שווערמער דאָ שטעהן, קיין  
 געטט=

ד ש י

מַהֲלֹת אֲבִירָיו (לְקַמֵּן ח') לֶשׁוֹן זְהֵלָה אֲנוּוִישְׂמִי־ט בְּלַע"ז: (י) בְּשָׂרוֹתֶיהָ. לֶשׁוֹן מִישׁוֹר וּמְנַחֵס  
 חֲנָרוּ לֶשׁוֹן חוּמָה עִם אֲדִלְגַּ שׁוֹר (תְּהִלָּי י"ח) אֲךְ לֹא יִחַבְנוּ נְטִישׁוֹתֵי לֵישׁ בְּלַע"ז שְׁהַס שְׂרָשֵׁי כֶרֶס  
 לְהוֹיֹת נַחֲשָׁנִי עִם הַחוּמוֹת וְלֹא עִם הַמִּישׁוֹר וְזִנִּי אֹמֵר שְׂרוֹתֶיהָ ל' שׂוֹרוֹת הַכֶּר' וּ"ת בְּשָׂרוֹתֵי  
 בְּקִירוֹהָ וְנְטִישׁוֹתֶיהָ בּוֹרְנִיתֶיהָ: (יב) וַיֹּאמְרוּ לֹא הוּא. לֹא מִן קְדְמוּהֵי אֲתָא עֲלֵנָא טַנְתָּא:  
 (יג) וְהַנְּבִיאִי יְהִיוּ לְרוּחַ. כַּתְּרִגּוֹמוֹ וְנְבִיאֵי שְׂקַר' יִהְיוּ לְלִמָּא כְּלוֹמ' הַנְּבוּאָה הַנְּבִיאִים לֹנוּ נְבִיאֵי  
 שְׂקַר בְּשֵׁמוֹ שֶׁל הַקְּדוֹשׁ נְרוּךְ הוּא דְבוֹרֵהֶם יִהְפְּנוּ לְהַבֵּל. וְהַדְּבִיבֹר שֶׁל קְדוּשָׁה שְׁהַס אֹמְרִים לֹנוּ  
 בְּשֵׁם

ב א ו ר

(י) עֲלוּ בְּשָׂרוֹתֶיהָ, לֶשׁוֹן מִישׁוֹר וּמְנַחֵס חֲנָרוּ לֶשׁוֹן חוּמָה עִם אֲדִלְגַּ שׁוֹר (תְּהִלָּים י"ח) אֲךְ לֹא  
 יִחַבְנוּ נְטִישׁוֹתֶיהָ לֵישׁ בְּלַע"ז שְׁהַס שְׂרָשֵׁי כֶרֶס לְהוֹיֹת נַחֲשָׁנִים עִם הַחוּמוֹת וְלֹא עִם הַמִּישׁוֹר  
 וְזִנִּי אֹמֵר שְׂרוֹתֶיהָ לֶשׁוֹן שׂוֹרוֹת הַכֶּרֶס (רַש"י), וּבִיחְזָקָאֵל כ"ו כ"ה פ' עַל עֵינֵי זֶה מִישׁוֹר עֵי"ש, וְנִרְאָה  
 מִזֶּה כִּי לְדַעַת רַש"י הוּא מִישׁוֹר הַנְּטוּעַ בְּנַפְשִׁים שׂוֹרוֹת שׂוֹרוֹת כְּכֶרֶס הַנְּשֵׂאָה בְּמַשְׁנֵינוּ, וְטַעַם עֲלוּ  
 בָא עַל הַאִיּוֹב הַיּוֹלֵא עַל עַם אֹו עִיר בְּמַלְחָמָה אֲפִי' אִם הוּא בְּמִישׁוֹר צַעֲבוֹר שְׂעֵלָה בְּנַח וּבְחִזְקָה  
 כְּאֶזֶר פִּי' הַרְד"ק בְּשָׂרָיו הִנֵּה מִים עוֹלִים (יִרְמִיָּה מ"ז) מִתְּחַבְּרִים, וְתַעֲלֵה הַמַּלְחָמָה הוֹלֵכֵת  
 וּמִתְּחַבְּרֵת, וְעֵינֵי מַה שְׂנַחַב אֶהְיֶה הַחֲכֵם הַמְּלַקֵּךְ הַגְּדוֹל מו"ה וְוַאֲלֵךְ מֵאִיר בְּנִאִירוֹ עַל סִפְרֵי  
 יְהוֹשֻׁעַ (ז' כ"ד), וְאִלּוּ מִטַּעַם זֶה נִקְרָא ג"כ הַמִּישׁוֹר הַסְּמוּךְ לְהַר תְּבוֹר וּלְנֶהַר יַרְדֵּן בְּא"י שְׂרוֹן  
 בִּי שְׂמָה הִיוּ נְטַעֵי גַפְנִים הַרְבֵּה כְּמַשְׁמַע מִמִּתְנִי' דְּנִדָּה (דף י"ט) וְגַמ' דְּשַׁנַּת (דף ע"ז) שְׂמִזְבִּירֵן  
 יִין הַשִּׁירֵינִי לִשְׁבַח, וּבְכוּת הַמִּקְרָא פֶּה עֲלוּ עַל כֶּרֶס ה' לְנִבְאוֹת בְּלִי חֲמֵלָה וּמְנִינָה וְשַׁחֲתוּ רַק  
 לֹא תַעֲשׂוּ בְּלֵה אֹתָם רַק נְטִישׁוֹתֶיהָ וְהַמָּה הַסְּעִיפִים הָאֲרוּכִים הַמִּתְפַּשְׁטִים אֲנִי וְאִנִּי כְּאֶזֶר כַּתֵּב  
 הַרְד"ק הַמָּה תְּסִירוּ, ר"ל הַאֲנָשִׁים הַסְּרִים מְדַרְכֵם הַיֵּשֶׁר בְּסוּרֵי גַפְן כְּכִרְיָה וְרִלִים מִמִּקּוֹם לְמִקּוֹם  
 כְּבִנְיָה קֵלָה הַמְּשַׁרְכֵת דְּרִבְיָה אֲלֵה תְּסִירוּ כִּי לֹא לֵה' הַמָּה, אֲבָל הַשֵּׁרֵשׁ יִקּוּם כִּי זֶרַע קְדוֹשׁ מִכְּבָהָ,  
 וְכֵן אֹמֵר לְהַלְאָה יִאֲכְלוּ בְּנִיךְ וּבְנוֹתֶיךָ (פְּסִיק י"ז) אֲבָל לֹא יִאֲכְלוּ כִלְכֵם. (יב) לֹא הוּא, לֹא  
 שִׁיאֲמְרוּ אִין הִיא נְמִלָּא, כִּי אִזּוּ הַל"ל אִין הוּא, כְּמוֹ אֹמֵר נָבֵל בְּלָבוֹ אִין אֲלֵהִים, אֲבָל אֲשֶׁר  
 לֹא הוּא הַיֵּבֹר וְהַיְכוּל וְלֹא הוּא אֲלוֹהֵי כְּמוֹ אֲשַׁבַּע וּבְחַשְׁתִּי וְאִמְרַתִּי מִי ה' (מַשְׁלֵי ל' ט'), וְכֵן  
 הִפִּי' בְּכָל לֹא אֲלֵקִים בְּמִקְרָא דְּבַר שְׂאִין אֲלוֹהֵי, וְכֵן תְּרַגֵּם פֶּה הַכְּשָׁדִי לֹא מִן קְדְמוּהֵי אֲתִיא  
 עֲלֵנָא טַנְתָּא. (יג) וְהַנְּבִיאִים יְהִיוּ לְרוּחַ, הַכְּבוֹנָה אִזּוּ אִם לֹא יִבְאוּ לֹנוּ כָּל הַרְעוֹת אֲשֶׁר הַתְּבִיאָוּ  
 עֲלֵינוּ יִכִּירוּ כָּלֵם כִּי דְבִרֵי רוּחַ יִדְבְּרוּ כְּמוֹ מַשְׁגוּעַ אִישׁ הַרוּחַ (הַושַׁע ע' ז'), וְהַיִּית לְרוּחַ שְׂקַר  
 (ד"ה)

והדבר אין בהם לַה יַעֲשֶׂה לָהֶם:  
 (יד) לָכֵן כֹּה־אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי  
 צְבָאוֹת יַעַן דִּבַּרְתֶּם אֶת־הַדָּבָר  
 הַזֶּה הַנְּגִי נִתַּן דְּבָרִי בְּפִיךָ לְאִשׁ  
 וְהָעַם הַזֶּה עֲצִים וְאֶכְלָתֶם:  
 (טו) הַנְּגִי מִבֵּיאֵי עֲלֵיכֶם גּוֹי מִמֶּרְחֶק  
 בֵּית יִשְׂרָאֵל נֹאֵם יְהוָה גּוֹי וְאֵיתָן  
 הוּא גּוֹי מְעוֹרָם הוּא גּוֹי לֹא־תִדַּע  
 לְשׁוֹנוֹ וְלֹא תִשְׁמַע מִה־יְדִבֵּר:  
 (טז) אֲשַׁפְּתוּ כִּקְבֹר פְּתוּחַ כָּל־ם  
 גְּבוּרִים: (יז) וְאֶכְלֶן קִצִּירָהּ וְלַחְמָהּ  
 יֵאָכְלוּ בְּנֵיהָ וּבְנֹתֶיהָ יֵאָכְלוּ צִאֲנָהּ  
 וּבְקָרָהּ יֵאָכְלוּ גִפְנָהּ וְרֵתְאֲנָתָהּ  
 יִרְשָׁשׁ עָרֵי מִבְּצֻרֶיהָ אֲשֶׁר אֶתַח  
 בְּטַח בְּהִנָּה בְּחָרְבִי: (יח) וְגַם בְּיָמִים

גאטטליך ווארט ווירד איהרעם  
 מונדע ענטפאללען. זא, ווירד  
 עס איהנען ערגעהען' (יד) דאס  
 הער, שפריכט דער גאטט  
 דער העערשארען, (וויל איהר  
 זאלכע רעדען פיהרט): לאס  
 סע איך אין דיינעם מונדע מוין  
 ווארט אין פויער אונד דיעזעס  
 פאלק אין האלץ וואנדעלן,  
 אונד ווערדע זיא זא אויפריי  
 בען. (טו) באלד ברינג איך איין  
 פאלק אויס דער פערנע אי  
 בער איך ישרא הער, שפריכט  
 דער עוויגע, איין פאלק דאז  
 מעכטיג איוט, איין פאלק  
 פאן עוויגקייט הער געפירט  
 טעט, איין פאלק דעססען  
 שפראכע דוא ניכט קעננעכט,  
 דעססען ווארטע דוא ניכט  
 אוינמאהל פערשטעהעסט.  
 (טז) דעססען קעכער איין אפ  
 פענעס גראב איוט, אונד דאז  
 לויטער טאפפערע מאננער  
 צעהלט. (יז) דיעזעס פער  
 העערט דאן דיינען שניטט,  
 אונד דוין בראד, פערניכטעט דיינע זעהנע אונד טעכטער,  
 אונד רינדער, פערוויסטעט דיינען ווינשטאק, דיינען פייגענבנים, אונד צערשטערט  
 מיט דעם שווערדטע, דיינע פעסטען שטערטע אללע, אין וועלכען דוא זיכערהייט זוכעסט.  
 אבער

ההמה

ר ש י

גם הקדוש ברוך הוא אינו זהם: כה יעשה להם. הנביא אומר לאומרים זאת כה יעשה להם  
 כאשר אמר ה' לי ומה אמר ה' לי יען דברכם את הדבר הזה וגו': (יד) ואכלתם. ומאכל  
 אותם: (טו) איתן. מקיף: גוי מעולם הוא. מימי קדם התחיל למרוד בני בדור הפלגה בארץ  
 שנער: (טז) אשפתו. מקום נרחק החלים: (יז) ירושע ערי מנצריך וגו'. הני זה מקרא מסורס  
 ירושע בחרב את ערי מנצריהם אשר אתה בוטח בהנה: ירושע. ימסכן: בחרב. על ידי גייסות

ב א ו ר

(ד"ה ב' י"ח כ"א). והדבר און בהם, יפסקו מלהתנא עוד כי ינצו ויכלמו וגם לא יהיו דבריהם  
 לאמיים וקיימים באוני שומעיהם. (יד) יען דברכם את הדבר, יתכן שהוא מאמר מוסגר והנביא  
 אמר להם זה מדעתו. (טו) גוי מעולם הוא, מוזן רב הוא גוי חזק ושאר גוים הם יראים  
 אותו ולא תוכל להעזר על זולתם (רד"ק). (יז) ירושע, מארש רשע ועניו הכיסת הערים כמו  
 אדום רשעו (מלאכי א' ד') (רד"ק), וכן חרגמו הע' זקנים. בטח בהנח, כמו והלך לך בכל  
 שערך עד גדת קומותיך הגבוהות והנצורות אשר אתה בטח בהן (דברים כ"ח נ"ז). בחרב,  
 מוסב

(יז) זכער אויך צו דיעזער צייט, שפריכט דער עוויגע, ווערדע איך אייך ניכט גענעצ. לויך פֿערטילגען. (יט) אונד זאללטען זיא דאן פֿראגען, ווארום האט דער עוויגע אינזער גאטט אונז דיעזעס אל. לעס געטהאן? זא אנטוואר. טע אוהנען, וויא איהר מיד פֿערלאססען, אונד פֿרעמדען גאטטערן אין אייערעם לאנדע געדיענט האבעט, זא אויך ווער. דעט איהר בארפארען און איי. געס לאנדע דיענען דאז ניכט אייך אנגעהערט. (כ) פֿער. קינדעט עס אין יעקבים הווי, באכעט עס אין יהודה בע. קאנט, אונד שפרעכעט: (כא) הערע דיעזעס רוא טהע. ריכטעס הערצלאזעס פֿאלק, דאז אויגען האט אונד דאך גיכט זעהען, אהרען האט אונד דאך ניכט הערען ווילל.

הַהִמּוּחַ נֶאֱמַר יְהוָה לֹא־אֶעֱשֶׂה אֶתְכֶם כְּלֶה: (יט) וְהָיָה כִּי תֹאמְרוּ תַּחַת מָה עָשָׂה יְהוָה אֲלֵהֵינוּ לָנוּ אֶת־כָּל־אֵלֶּה וְאָמַרְתָּ אֲלֵיהֶם כַּאֲשֶׁר עֲזַבְתֶּם אוֹתִי וַחֲעַבְדוּ אֱלֹהֵי נֹכַר בְּאַרְצְכֶם בֵּין תַּעֲבֹדוּ זָרִים בְּאַרְץ לֹא לָכֶם: (כ) הַגִּידוּ זֹאת בְּבַיִת יַעֲקֹב וְהִשְׁמִיעוּהָ בְּיְהוּדָה לֵאמֹר: (כא) שְׁמַעוּ־נָא זֹאת עִם־סָקָל וְאִין לֵב עֵינַיִם לָהֶם וְלֹא יִרְאוּ אֲזַנַיִם לָהֶם וְלֹא יִשְׁמַעוּ: (כב) הַאֲוֹתִי לֹא־תִירְאוּ נֶאֱמַר יְהוָה אִם מִפְּנֵי לֹא תַחֲלוּ אֲשֶׁר־שָׁמַתִּי חוֹל גְּבוּל לַיָּם חֶקֶד

עולם (כג) וויא? מיד זאללטעט איהר ניכט פֿירכטען? שפריכט דער עוויגע, פֿאר טיינעם דראהען זאללטעט איהר ניכט ציטטערן? דער איך דעס וועלטמעערע, זאנד צור גרענצע גאב, צום עווי.

ר ש י

וכן הוא אומר ופרט לא תעבור בארצכם (ויקרא כ"ו): (כב) האותי לא תיראו. הלא הים שאינו זואג מסני הסודענו' ואינו מלכה לקיבול שכר ירא מסני ואינו עובר הגבול אשר שמתי סניניו. תחילו

ב א ר ה

פוסק על כלם ואכל במרע קלירך וגו', ועל לשון האכילה במר הרד"ק יש אכילה היא אכילת פמאכל ויש אכילת המרע כמו שחרגס יונתן ויבזון אולריך וכו' וכן חרגמתי. (יט) והיה כן האמרו, מדבר כנגד העם כמו שדבר עד הנה ושב לדבר כנגד הנביא שיענה להם תשובת השאלה (רד"ק). כן חעבדו זרים, שם זר נופל על דבר המרוחק ומתועב על דבר קלותו ושקונו ושראו זר, ושם נכרי משרש נכר נופל על דבר שאינו ניכר וידוע לנו היטב, מאמר שאין לו עסק ויחס עמו, ולכן נקראו אלהים אחרים זרים או אלהי נכר, וטעם זר בא גם כן על אדם אכזרי ורע לנו ואז הוא שם נרדף לשם עריץ, כמו כי זרים קמו עלי ועריצים (תהלים ל"ה), זרים ערילי גוים (ישוקאל כ"ח ז'), וכן הרבה והנביא משמש פה בכפל המלות בשמות המזוממים (פטרפיקחחזייע) לומר כי האל יענשם במדה כנגד מדה וכן חרגמתי. (כב) אשכנזי לא תחילו, כמו פני ילכו והניחותי לך (שמות ל"ג י"ד) והשיעור גם מסני מרוני ובעת ייעודי

עוֹלָם וְלֹא יִחַגְעֶשׂוּ  
 וְלֹא יוֹכְלוּ וְהָמוּ גְלוּ וְרֹא-  
 יִעֲבְרֵנָהוּ: (כג) וְלַעֲם הַזֶּה הָיָה  
 רֵב סוֹרֵר וּמִזֵּד סָרוּ וַיִּלְכוּ:  
 (כד) וְלֹא-אָמְרוּ בְּלִבָּבְם נִירָא  
 נָא אֶת-יְהוָה אֱלֹהֵינוּ הִנְתָּן גִּשְׁמִים  
 וַיִּזְרַח וּמִלְקוֹשׁ בָּעֵתוֹ שִׁבַּעַת  
 חֲקוֹת קִצִּיר יִשְׁמַר-לָנוּ:  
 (כה) עֲוֹנוֹתֵיכֶם הִטּוּ-אֵלֶיךָ  
 וְחַטָּאוֹתֵיכֶם מָנְעוּ הַטּוֹב מִכֶּם:  
 (כו) כִּי-נִמְצְאוּ בְעַמֵּי רְשָׁעִים יִשׁוּר  
 כְּשֶׁךְ יִקְוֹשִׁים הִצִּיבוּ מִשְׁחִית

עוויגען געזעטץ, וועלכעס עם  
 ניע איבערשרייטען דארף,  
 זיינע וועללען שטירמען, פֿער-  
 מעגען אָבער ניכטס, זיא טאָ-  
 בען, אונד איבערשרייטען דענ-  
 נאָך ניכט. (כג) אונד דיעועס  
 פֿאַלק קאָנטע זאָ אונבענד-  
 גען ווידערשפענסטיגען הער-  
 צענס ווערדען, קאָנטע אירר-  
 וועגע איינשלאָגען, אונד דאָ-  
 רוּיף פֿאַרטוואַנדעלן, (כד) אָה-  
 נע צו דענקען דעם עוויגען אונ-  
 זערעם גאָטטע וואָללען וויר  
 עהרפֿורכט בעוויווען, דער  
 אונד רעגען גיבט, פֿריה אונד  
 שפעטרענען, יעדען צו זיינער  
 צייט, דער אינדען שניטטוואָ-  
 כען דיא געזעטצע דער ערנד-  
 טע אונד העלט. (כה) אייערע  
 פֿערגעהונגען נור קאָנטען

אנשים יורה קרי

דערען אייך פֿערלוסטויג מאַכען, אייערע פֿערברעכען נור קאָנטען דיעס גוטע  
 אייך ענטציעהען. (כו) דען בעזעוויוכטער פֿינדען זיך אונטער מיינעם פֿאַלקע,  
 דיא, וויא דער פֿאַגלער שלינגען לענט, לויערנד פֿאַללען אויפֿשטעללען!  
 אום

ר ש י

חילו. לשון סח: ויחגעשו גלוי. ומרומס לעבור הגבול ולא יוכלו לעבור: והמו גלוי. שאין  
 קול גדול: ולא יעברנהו. הגלים לא יעברו הגבול: (כד) יורה ומלקיש. כחרגומו צביר ולקיש:  
 שבעות חוקות קציר. שבעה שבועו' שחקק לנו בהם שמי חקות קציר חק העומר ומק שמי  
 הלחם: ישמר לנו. שיהא הקציר בזמנו: (כה) הטו אלה. הטו החוקות האלה מעליכם שאיני  
 שומרם לכם ואתם כלים ברעב: (כו) ישור. יארוב וכן למען שוררי (תהלים ה') לשון אשורנו  
 ולא קרוב (נמדבר כ"ד): כשך יקושי'. כאשר ישך היקוש שעושין ללכוד לביים ציפר כשרגלו בא  
 לחובו והוא נוצרו ומחזיקו ברגלו וכלכד וקורין לו סיי"ד בלע"ז: הציבו משחית. לינב"ל בלע"ז

ב א ו ר

ויעודי הפורעניות לא תחילו: ויחגעשו, מענין תנועה ונדודה (כד"ק בשרשיו) ונאמר פה  
 ע"ד המליכה כאלו נלחמו הגלים הנדים ונעים עם החול הגבול סניב להם ולא יכלו כי כף  
 הסלע ישברם. (כג) ולעם הזה היה לב, הלכ הזה אשר נראתי להם טהור וישר והסך להיות  
 סורר ומורה לבלתי שמור החקים ומשפטים אשר לויתי להם וסרו מהר מן הדרך הישר  
 וילכו צפורם בדרך עקש ופתלמל. (כד) ולא אמרו בלבבם, לא לנד שלא למדו מהדברים  
 הטובים אלו לשמור חקם ולעשות כמלותי ימאנו ג"כ להכיר את אשר עשיתי לטוב להם,  
 וכי אני שמרתי להם חוק הטבע זימי זריעה וקליה. שבועות, כמו שבועות ובאשר כחב  
 הרד"ק. לנו, מוסב ג"כ על הנותן גשם. (כה) עונותיכם הטו אלה, הטו החוקות האלה  
 מעליכם שאיני שומרם לכם (רש"י), ר"ל אם גם לפעמים לא יבואו העמים לפי החוק אשר שמי  
 בהם לטובת הזריעה והקליה אז רק עונותיכם הטו אלה וחטאתיכם עשו זאת כמו ועבדת'  
 אלהים אחרים וגו' ועלך את השמים וגו' ועיין מה שכתבתי בתחלת פ' ג'. מכא, מוסב גם על  
 עונותיכם הטו אלה. (כו) כשך יקושים, אך הוא הצינוני ששרש שך והאף פעל עומד ופעל



אֲנָשִׁים יִלְכְּדוּ: (כז) כְּכָלוֹב מְלֵא  
 עוֹף בֵּן בְּהֵימָם מְלֵאִים מְרֵמָה  
 עַל־בֶּן גִּדְלוֹ וַיַּעֲשִׂירוּ: (כח) שְׁמֵנוּ  
 עֲשָׂתוּגַם עֲבָרוּ דְבָרֵי־רָע דִּין לֹא־  
 דָּנוּ דִּין יְתוֹם וַיִּצְלִיחוּ וּמִשְׁפַּט  
 אֲבִיוֹנִים לֹא שִׁפְטוּ: (כט) הָעַר־  
 אֱלֹהֵי לֹא־אֶפְקֹד נְאֻם־יְהוָה אֱמֶ־  
 בְּגוֹי אֲשֶׁר־כֹּזֵה לֹא תִתְּנֶקֶם נַפְשֵׁי:  
 (ל) שְׁמָרָה וְשַׁעֲרוֹרָה נְהִיתָה  
 בְּאָרְץ: (לא) הַנְּבֵאִים נְבִאוּ בְּשִׁקְר

אִים מֵעֲנִשְׁעוֹן צוֹ פֶּאֲנָנְעוֹן.  
 (כז) וויא איין קעפֿיג פֿאַלל  
 פֿענעל, זאָ זינד איהרע הייזער  
 פֿאַלל בעטרוג, דאַרום זינד  
 זיא זאָ גראָס אונד זאָ רייך גע.  
 וואָרדען. (כח) פֿייסט יאָ גלענ.  
 צענד זינד זיא שאָן, אונד  
 דאָך זעטצען זיא קיין ציעל  
 איהרען לאַסטערטהאַטען. זיא  
 האַנדראַכען קיין רעכט,  
 זעלבסט דאַר רעכט דער וואָי  
 זע ניכט, אונד דאַר רעכט  
 דער דירפֿטיגען פֿיהרען זיא  
 ניכט אַוים, דאַמיט זיא איהר  
 ציעל עררייכען. (כט) אונד  
 דיעזעס זאָללטע איך אונגע.  
 אַהנדעט לאַססען, שפּרויכט  
 דער עוויגע, פֿאַן איינעם פֿאַל.

והנהגים

קע וויא דיעזעס איזט זאָללטע מיין שטראַפֿגעריכט ניכט ראַכע פֿאַרדערן? (ל) גרייליך  
 אונד אַכשייליך געהט עס אים לאַנדע צו. (לא) דיא פּראָפֿעטען, פּראָפֿעציהען מיט  
 טרוג

ר ש י

כָּן עוֹשִׂין אֲוֹרְבִים עַל עִיר אִו עַל דָּרָךְ: הַלִּיבּוֹ. כְּמוֹ מִלְכָּה פְּלִשְׁתִּים (פֿאַ"ל): (כז) כְּכָלוֹב. הוּא  
 מִקִּים שְׁמִטְמִין בּוֹ עוֹפּוֹת וּבֵן תִּירַג' יוֹגֵתן כְּבִית פִּיטְמֵא וּבִלְע"ז פֿרנ"ק: (כח) עֲשׂוּ. לִשׁוֹן עֲשֵׂת  
 שָׁן (שִׁיר ה') גּוֹף עַבְוִלְע"ז אִישְׁפִּישׁוֹר"ע: עֲבָרוּ דְבָרֵי רַע. אִם נֹאֵת רַעָה אִו עֲבִירָה לִידֵס לֹא  
 נָטוּ מִמֶּנּוּ אִלֵּא עֲבָרוּ בָּהּ וְעֲשָׂאוּ: לֹא דָנוּ דִּין יְתוֹם. לִמְעַן יִצְלִיחוּ: (ל) שְׁמָה. תִּמְהוֹן:  
 וְשַׁעֲרוֹרָה. דְּבַר מְנוּנָה לְכָל וּמָהוּ דְבַר הַתְּמַהוֹן הַנְּבִיאִים נְבִיאִים שִׁקְר וְאִוּמִים הוּוּ גּוֹזְלִין וְחִוּמִסִּין  
 וְהַכְּהִינִים שְׁהִם שׁוֹפְטֵי הַעַם וּנְגִישִׁים יִרְדּוּ אֵת הַעַם עַל יְדֵי הַנְּבִיאִים כְּלוֹמַר לִאֲחִירֵיהֶם כְּמוֹ  
 (שְׁמוּאֵל ב' ט"ו) וְהַמֶּלֶךְ עוֹבֵד וּבֵל הַעַם עוֹבְדֵי עַל יְדֵי וּדְדָף אֲחִירֵי אִף כֹּאֵן עַל יְדֵיהֶם אֲחִירֵיהֶם  
 לַעֲשׂוֹת כְּדְבָרֵי הַנְּבִיאִים:

ב א ו ר

יֹולֵא וְהוֹרִאֲתוּ הַנְּחֵת דְּבַר (רד"ק). וְהוּא לְדַעֲתִי בְּאֵן נוֹשֵׂא הַמֵּאֲמַר וְשִׁיעוּרוֹ כִּשְׁךְ יְקוֹשִׁים יִשׁוּר,  
 כָּן יִשׁוּרוּ רַשְׁעִים אֱלֹהֵי וְהַלִּיבּוֹ מִשְׁחִית לְלִכּוּד אֲנָשִׁים וּלְכָן יִשׁוּר בְּלִשׁוֹן יָחִיד כִּי מוֹסֵב עַל שֶׁךְ,  
 וּכְתוּב לִפְנֵי כֵּשֶׁךְ כִּי מוֹסֵב גַּם עַל רַשְׁעִים, וְהַכּוּנָה כְּמוֹ הַאִישׁ אֲשֶׁר שֶׁךְ יְקוֹשִׁים (וְהוּא הַרְשֵׁת  
 שְׁלִכְדוֹ בּוֹ עוֹפּוֹת כְּמוֹ וּכְלָפּוֹר מִיֵּד יְקוֹשׁ (מַשְׁלֵי ה') יִשׁוּר לְלוֹד עוֹפּוֹת, כָּן הֵמָּה יִשׁוּרוּ לְלִכּוּד אֲנָשִׁים,  
 וּבִאֲשֶׁר תִּרְגַּמְתִּי. (כז) כְּכָלוֹב מְלֵא עוֹפּוֹח, כְּלוֹב הוּא כְּלִי הַעֲשׂוּיָה לְלוֹד בּוֹ עוֹפּוֹת וּלְנִסֵּס  
 שֶׁסּ וְלוֹ שְׁתִּים דְּלִתּוֹת וְנֵהֶם יְקוֹשִׁים לְלִכּוּד, כָּן עֲזוֹ לֵהֶם מִקְדָּם כֵּל יוֹשְׁבֵי מוֹרֵת, וּנְקִרָא גַם בְּלִשׁוֹן  
 יוֹן קִוְּבָתָם, וְהַמְּלִיכָה נֹאֵה מֵאֵד כִּי כֵּל אֲשֶׁר בְּכָלוֹב הִזָּה עֲשׂוּי מְלֵא מְרֵמָה לַהֲטַעוֹת הַעוֹפּוֹת  
 וּלְלוֹד אֲוֹתָם וְהַעוֹפּוֹת בְּחֻבּוֹ גַם הֵמָּה יִבְקָשׁוּ חֲמִיד תִּאֲוָה לְנוֹם וְלַהֲמַלְט נַפְשָׁם אִו לְמֵלֵא מְזוֹנֵם  
 בְּעֵרְמָה, וּבֵן בְּחֵי רַשְׁעִים אֱלֹהֵי מְלֵאִים מְרֵמָה וּבֵל אֲשֶׁר בְּכִיתָם עֲשׂוּ בְּתֵרְמִית לְלִכּוּד אֲנָשִׁים גַּם  
 רְכוּשָׁם אֲשֶׁר לֵהֶם קִנוּ בְּעַקְבָּה וּנְכִלִים וַיִּחַשְׁבוּ עוֹד בְּלִנְס עֵרְמָה לְאִסוּף וְלַהֲרִבּוֹת עֲשָׂרִים.  
 (כח) עֲשָׂחוּ, זָכוּ מִן עֲשֵׂת שָׁן כִּי הַשְׁמֵן עוֹר בְּשָׂרוֹ זָךְ (רד"ק). גַּם עֲבָרוּ, טַעַם גַּם פֶּה כְּמוֹ  
 גַּם לֹא יִכְלוּ לִי (תְּהִלִּים קכ"ט ב') וּפִי' כֵּל זֹאת עֲבָרוּ דְבָרֵי רַע. עֲבָרוּ, עַל כֵּל גְּבוּל וּגְבוּל  
 וּלֹא שְׁמוֹ קָן לַעֲוֹנוֹתֵיהֶם, וּבֵן תִּרְגַּמְתִּי. וַיִּצְלִיחוּ, לִמְעַן יִצְלִיחוּ (רש"י) וְהַסְכַּתִּי פִי' זֶה עַל הַיְמוּס  
 לִמְעַן יִצְלִיחוּ בְּמַשְׁטֵם וּבְרִיכָם וְלֹא יִפְלוּ בִּיד רַעַע. (לא) נְבִאוּ בְּשִׁקְר. קָשׁוֹר פֶּעַל זֶה עַם

והכהנים ירדו על ידיהם ועמי אהבו בן ומה תעשו לאחריה:

ו (א) העזו בני בנימן מקרב ירושלם ובתקוע תקעו שופר ועל בית הכרם שאו משאת כי רעה נשקפה מצפון ושבר גדול: (ב) הנוה והמענגה דמיתי בתציון: (ג) אליה יבאו רעים ועדריהם תקעו עליה אהלים סביברעו איש את ידו: (ד) קדשו עליה מלחמה קומו

טרוג, דיא פריעסטער, הערר. שען דורך איהרען ביישטאנד, אונד מיינעם פאלקע געפעללט עס זא, וואס אבער וואללעט איהר דאן אנפאנגען, ווען דיא פאלגען היעפאן איינ-טרעפען ווערדען.

ו (א) פליעהעט! א קינדער בנימן! אויס ירושלם מיטטע, לאססעט צו תקוע דיא פאזוינע ערשאללען, ער-העבעט דאן פאניער אויף בית כרם, דען איין אונגליק דראהט פאן מיטטערנאכט הער, איין גרעסליכעס פערדערבען. — (ב) אך דער אנטוטהיגען פלור! — טאצטער ציון! דוא געהעסט צו גרוגדע! (ג) היר-טען ברעפען איינהער מיט

איהרען העערדען, שלאגען רינגסאום איהרע צעלטע אויף, איין יעדער ווידעט אויף זיינער זייטע. — (ד) ריסטעט אייך צום קריעגע ווידער זיא — מצעט אייך אויף! נאך אס מיט-טאנע

ר ש י

ו (א) העיזו בני בנימין. ללכת לעריכם לשמור מצרכים: בית הכרם. שם מקום הוא שאו משאת גם להקבץ ולהלחם על נפשכם: (ב) הנוה והמענגה דמיתי המרנתי חרגום יונתן לשון ונדמו נאות השלום (לקמן כ"ה) נדמחה אשקלון (לקמן מ"ז): (ג) רעים ועדריהם, משל הוא מלכים ומיילותיהם: רעו. אכלו: את ידו. את מקומו סניביו: (ד) קדשו. זמרו: אוי לנו, לעת

ב א ו ר

היחס שבו תמלא רק בם' ירמיה ולא זולת זה. ומה תעשו לאחריה, כלומר לאחרות שמה ושערורה ואם השערורה יפה בעיניכם עמה מה תעשו לאחריה בני מדעו כי מרה תהיה באחרונה, (יד"ק).

ו (א) בית הכרם, הוא שם מקום בגבול יהודה כמו שר פלך בית הכרם (נחמי' ג' י"ד) וכן נאמר במסכת נדה (דף י"ט) מבקעת בית כרם, וכן ת' הכשדי והע' זקנים, כאן. משאח, הוא גם כמו שבת רש"י וכן נראה כי קריאת הנביא כאן דומה לדבריו לעיל ד' ה' ו' תקעו שופר בארץ וגו' שאו גם ליונה וגו' וכן חרגום הכשדי והע' זקנים כאן ולא בהמחרגמי שקדמוני. (ב) הנוה והמענגה, ה"א פה היא לסימן הקריאה (ווקמטיין), יתאונן הנביא על החלק החמיון של ירושלים אשר היה עמק ומישור נגד הר המוריה, כי ירושלים היחה בנויה על ד' גבעות, על הר המוריה הרם היה המקדש ועל הר ליון היחה מלודח ליון אשר לנד דוד וזה היה חלק העיר העליון והחלק האחר היה על ההרים השפלים ועל העמק וכאשר נאמר למטה (כ"א י"ג) הנני אליך יושבת העמק לור המסור ועל חלק החמיון הזה קרא הנביא הנוה והמענגה אליה יבואו רעים וגו' ועל חלק העליון יקרא בשם האויב קדשו מלחמה עליך קומו ונעלה וגו'. דמיתי, יו"ד נוספת כמו למדתי (לעיל ב' ל"ב) והוראתו לשון גזועה ומרבה כמו שפי' הכשדי רש"י ואני כד"ק והע' זקנים. (ד ה) קדשו מלחמה, הנביא שומע צופסו קול